

вищення її конкурентоспроможності. За допомогою цього методу можна визначити цільові параметри діяльності підприємства, яких слід додержувати, щоб забезпечити його стабільну конкурентоспроможність [2].

Висновки. Отже, конкурентна перевага підприємства сфери послуг – це особлива характеристика або деяке особливе сполучення характеристик його ресурсного потенціалу, що забезпечує динамічну підтримку конкурентоспроможності вироблених послуг. Ресурсний потенціал охоплює відчутні й невідчутні активи організації, сформовані як у зовнішньому середовищі – на ринку (наприклад, імідж, місце розташування, відносини з постачальниками), так й у внутрішньому середовищі – на підприємстві (приміром, навички працівників й оригінальні технології виробництва й збуту). Наявність таких ексклюзивних цінностей дає змогу підприємству здобути та зберегти позиції лідера.

1. Бібліотека економіста [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту : <http://library.if.ua/book/56/4023.html>.
2. Моргулець О. Б. Менеджмент у сфері послуг / О. Б. Моргулець. – [Бібліотека українських підручників]. – Режим доступу до сайту : http://pidruchniki.ws/19640805/menedzhment/menedzhment_u_sferi_poslug_-_morgulets_ob.
3. Ламбен Жан-Жак. Менеджмент, ориентированный на рынок / Жан-Жак Ламбен ; пер. с англ. под ред. В. В. Колганова. – С. Пб. : Питер, 2004. – 800 с.
4. Фатхутдинов Р. А. Управление конкурентоспособностью организации : учебное пособие / Р. А. Фатхутдинов. – М. : Изд-во “Эксмо”, 2004. – 544 с.
5. Азоев Г. Л. Конкурентные преимущества фирмы / Г. Л. Азоев, А. П. Челенков. – М. : ОАО Типография “НОВОСТИ”, 2000. – 255 с.
6. Войчак А. В. Конкурентні переваги підприємства: сутність і класифікація / А. В. Войчак, Р. В. Камишніков // Маркетинг в Україні. – 2005. – № 2 (30). – С. 50–53.

Рецензенти:

Полюянов В.П. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та фінансів Автомобільно-дорожнього інституту Донецького національного технічного університету, академік Академії економічних наук України;

Заглада Р.Ю. – кандидат економічних наук, доцент Автомобільно-дорожнього інституту Донецького національного технічного університету.

УДК 338.48

ББК 65.9 (4 Укр) 43

Фарйон О.О.

**СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ: ПОНЯТТЯ, ФУНКЦІЙ ТЕНДЕНЦІЙ
РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ**

Львівський національний аграрний університет,
Міністерство аграрної політики
та продовольства України,
кафедра економічної теорії,
80381, Львівська обл., Жовківський р-н,
м. Дубляни, вул. В.Великого, 1,
тел.: 0322242933,
e-mail: ektheory_lnau@ukr.net

Анотація. У статті наведено дефініції поняття “сільський зелений туризм”, проаналізовано підходи науковців до цієї економічної категорії. Запропоновано розглядати сільський туризм з позиції господаря-селянина як вид підприємницької діяльності. Стаття містить певні особливості й тенденції становлення та розвитку сільського зеленого туризму в Україні та в її державах-сусідах.

Ключові слова: туризм, сільський зелений туризм, державне стимулювання, селянське індивідуальне господарство.

Annotation. The article presents the definition of “rural green tourism”, analyzed scientific approaches to this economic category. The third chapter, rural tourism from the perspective of the owner-farmer as a kind of business. This article contains some features and trends of the formation and development of rural tourism in Ukraine and its neighboring states.

Key words: tourism, rural green tourism, government incentives, individual peasant economy.

Вступ. Сучасні умови розвитку та функціонування економіки розвинутих держав світу свідчать про життєздатність та ефективність діяльності сфери туризму. Попри всі негативні наслідки економічної кризи сфера туризму стабільно нарощує потужності та впевнено розвивається в різних напрямках.

Постановка завдання. Швидкий ритм життя, урбанізація, розвиток високих технологій і комунікацій створили умови для формування та розвитку сільського зеленого туризму. Бажання людей відпочити від міського шуму й галасу, набратися сил і змінити спосіб життя породжує неабиякий рівень попиту на послуги сільського зеленого туризму. Україна, ураховуючи особливості географічного розташування, кліматичних умов, культури та традицій, має беззаперечні переваги для розвитку сільського зеленого туризму. Варто також зазначити, що, незважаючи на попит з боку жителів міських територій, особливу увагу необхідно приділити стану й умовам розвитку сільського зеленого туризму.

Результати. Уперше незалежна Україна заявила про себе як про самостійного партнера на ринку туризму на Варшавському туристичному ярмарку й туристичному салоні в Познані в 1993 році, уклавши понад 300 контрактів, переважно з приймання туристів у країну [8, с.194].

Основним документом, що регулює здійснення туристичної діяльності в Україні, є Закон України “Про туризм” [9], у якому встановлені загальні правові, організаційні, виховні та соціально-економічні принципи реалізації державної політики України в галузі туризму. Відповідно до цього Закону, залежно від категорій осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування), їх цілей, об’єктів, що використовуються або відвідуються, чи інших ознак існують такі види туризму: дитячий, молодіжний, сімейний, для осіб похилого віку, для інвалідів, культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, спортивний, релігійний, екологічний (зелений), сільський, підводний, гірський, пригодницький, мисливський, автомобільний, самодіяльний тощо.

Питаннями розвитку сільського зеленого туризму й особливостями його становлення в економічній системі країни цікавляться багато як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Слід відзначити праці таких вітчизняних науковців, які враховували особливості економічної ситуації в Україні та світі, як Н.Гоцуєнко, І.Гальцова, І.Філіпенко, В.Биркович, М.Долішній, М.Рутинський, Ю.Зінько [1; 2; 3; 4; 5] та багато інших. Серед зарубіжних дослідників особливе місце посідають праці Х.Каравеллі, Т.Дуча, М.Кларка та М.Лонча.

Результатом дослідження поняття “сільський зелений туризм” різними науковцями є наявність безлічі думок щодо дефініції цієї категорії. Так, у статті “Сільський туризм: що це таке?” зазначається, що “сільський зелений туризм” – специфічна форма відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості, а також культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону [7].

Т.М.Булах подає таке визначення: сільський зелений туризм – це вид туризму, що передбачає знайомство з місцевим побутом в агрооселях, вивчення традицій проведення народних свят, фольклорної творчості, організацію подорожі вихідного дня з полюванням, рибальством, турів “народна аптека” зі збиранням лікарських трав, “пасіка” – з качанням меду, “сам собі господар” – з навчанням традиційним народним технологіям

виробництва соків, вин, консервування овочів і фруктів, “дари лісів” – консервування ягід і грибів тощо [10, с.144].

На думку С.Медлік, сільський зелений туризм – це відпочинковий вид туризму, зосереджений на природних територіях, який передбачає заняття різними формами активної рекреації в природних ландшафтах без заподіяння шкоди навколишньому середовищу [11].

Сільський зелений туризм з точки зору Ю.Шахраюк-Онофрей являє собою специфічну форму відпочинку на селі, де суб’єктами надання туристичних послуг є не професіонали, а мешканці села – власники особистих, підсобних і фермерських господарств, які опираються на наявні місцеві ресурси [12, с.45].

Проаналізувавши існуючі дефініції поняття “сільський зелений туризм”, можна зауважити, що в них присутні лише зовнішні ознаки, тобто розглянуто цей вид туризму тільки з погляду споживача. При цьому відсутні сутнісні ознаки, а саме – не зазначено, що це вид підприємницької діяльності, що це відносини між споживачем послуг і тим, хто їх надає з приводу отримання прибутку одного та понесення витрат іншим. У результаті цього визначаємо сільський зелений туризм як вид підприємницької діяльності щодо надання послуг відпочинку в сільській місцевості з використанням приватної власності мешканців села та природно-культурно-історичних ресурсів.

Сільський зелений туризм як багатовимірне суспільно-економічне й культурне явище є серйозним чинником змін як серед учасників туристичного руху, так і на території свого розвитку. Ці зміни можуть розглядатися в кількісних та якісних категоріях. Одним з дослідницьких підходів, який застосовується для опису змін під впливом сільського зеленого туризму, переважно якісного характеру, є функції, які він виконує. Так, Ж.А.Богданова виділяє сім функцій туризму, а саме: рекреаційна, економічна, екологічна, виховна, культурна, соціальна й політична [8, с.195]. Оскільки сільський зелений туризм є однією з форм туризму, то, відповідно, функції виконує ті ж самі. Сільський зелений туризм, насамперед, сприяє оздоровленню відпочиваючих, покращенню їхнього фізичного та душевного стану, розширенню кола спілкування, формуванню та розвитку соціально-культурних зв’язків, обміну досвідом, відродженню промислів і традицій українського народу, бережному використанню природо-рекреаційних ресурсів тощо.

В економічній літературі часто зустрічається думка, що сільський зелений туризм зумовлює розвиток інфраструктури сільських територій, їх благоустрій. Спробуємо обґрунтувати протилежне: споживач, попри бажання відпочити від міського ритму та хаосу, обиратиме місце відпочинку там, де є достатній рівень комфорту. Таким чином, сільський зелений туризм ефективно функціонує та розвивається на тих територіях, де вже наявна інфраструктура.

Ще однією підфункцією сільського зеленого туризму є формування доходу громадян, зростання зайнятості населення, яке проживає на території сіл.

Основна послуга сільського зеленого туризму – це не просто надання туристам тимчасового проживання (сільські споруди, облаштовані для прийому відвідувачів, в Україні прийнято називати агрооселями або садибами), а формування комплексного обслуговування відпочиваючих – проживання, харчування та дозвілля.

Центральною фігурою в організації відпочинку на селі виступає сільська родина, яка проживає в селі, здійснює основну діяльність, пов’язану з веденням особистого селянського господарства, та побічну, – з використанням майна цього господарства для надання відповідних послуг у сфері сільського зеленого туризму. Члени сільських родин при підготовці до прийому гостей поповнюють свої знання з ведення домашнього господарства, санітарії, кулінарії тощо.

Попри переваги, які формуються під впливом розвитку сільського зеленого туризму в Україні, на жаль, залишається ряд перешкод, які стримують розвиток зеленого туризму. Пропонуємо виділяти такі групи проблем: інституціональні та соціальні.

До інституціональних проблем, насамперед, віднесемо недостатність законодавчо-нормативної бази, обов'язковість ліцензування та сертифікації туристичної діяльності, обмежений характер системи державного стимулювання сфери сільського зеленого туризму, неврегульованість критеріїв і планів розвитку сільських територій.

Серед соціальних виділяємо нерозвиненість інфраструктури сільських територій та низький рівень послуг, недостатність реклами й інформації про території розвитку сільського зеленого туризму, низький рівень доходів населення України тощо.

Усі перелічені проблеми не дають змоги сільським жителям успішно розвивати туризм та отримувати прибуток від використання наявних ресурсів.

На противагу недолікам і проблемам розвитку сільського зеленого туризму в Україні за кордоном цей вид туризму успішно функціонує та набирає все більших обертів. Пріоритетне місце започаткування сільського зеленого туризму серед інших країн приписують собі Франція та Швейцарія [12, с.49].

Україні варто переймати досвід європейських країн, де важливого значення та державну підтримку мають програми залучення сільських громад до зеленого туризму. За підрахунками експертів Європейського банку реконструкції та розвитку, облаштування в місті вихідця із сільської місцевості у 20 разів дорожче, ніж створення умов для його життя й роботи в селі. Також визначено, що дохід, отриманий від одного ліжко-місця, еквівалентний річному доходу фермера від однієї корови.

Великобританія впродовж десятиліть підтримує та розвиває класичні європейські традиції й цінності сільського відпочинку. У місії існування британської Національної організації сільського туризму й агротуризму зазначено: "Наша сільськогосподарська спадщина допомогла створювати Британську сільську місцевість з усім її різноманіттям і величним пейзажем, наші сільські будинки зберегли найкраще з архітектурної традиції, від респектабельних будівель до солом'яних будиночків" [13].

За обсягами розвитку й реалізації послуг сільського зеленого туризму лідирують Франція та Іспанія, де сільський туризм уже переріс у високорентабельну та прибуткову галузь економіки й вийшов на рівень міжнародної економічної спеціалізації.

Італія акцентує увагу на розвитку сільського зеленого туризму в горах і передгір'ях Альп, Апеннін та вздовж лінії морського узбережжя.

Для України найбільш ефективним і доцільним є залучення досвіду країн-сусідів: Польщі, Білорусі, Угорщини, Румунії.

У багатьох країнах у пакет продукту сільського туризму включаються "неекологічні" види дозвілля. Формально, якщо пакет послуг сільського туризму охоплює полювання, риболовлю й навіть ловлю метеликів, то його не можна відносити до екологічного туризму. Однак Угорщина й Польща успішно практикують саме таке поєднання проживання в сільській місцевості (сільський туризм) з полюванням і риболовлею. І в Угорщині, і в Польщі розробляються спеціальні державні програми з розвитку сільського туризму, за підтримки влади утворюються необхідні для функціонування цієї галузі державні, громадські або приватнопідприємницькі структури – об'єднання агротуристичних господарств й агентства, що створюють і ведуть електронні бази даних (інтерактивні портали).

У Польщі законодавчо закріплені та розмежовані основні принципи ведення бізнесу у сфері сільського зеленого туризму від інших видів діяльності та послуг, які надають у сільській місцевості. За польськими законами надання послуг сільського туризму не належить до підприємницької діяльності, а є самозайнятістю населення. Тому прибутки селянських господарств за такі послуги не підлягають обкладанню податком на додану вартість [14].

Незважаючи на те, що Білорусь – єдина країна в Європі, яка не має ні моря, ні гір, у неї є значний потенціал для розвитку цього виду туризму, чим держава та її громадя-

ни успішно користуються. Громадське об'єднання “Агро- і екотуризм” – некомерційна організація, головною метою якої є підтримка діяльності мешканців сільської місцевості, котрі хочуть займатися чи вже займаються сільським туризмом.

Законодавство Угорщини відносить сільський зелений туризм до сфери ведення особистого селянського господарства й формує відповідні пільгові податкові інструменти, хоч і не містить спеціального визначення сільського (зеленого, аграрного) туризму. “Родзинкою” сільського туризму в цій країні є поєднання його з національними традиціями конярства.

У Румунії інтереси власників агроосель представляє ANTREC – національна асоціація сільського, екологічного й культурного туризму. Сільський туризм у цій країні розвивається, передусім, у Південних Карпатах й орієнтується на такі ж переваги, що й в Україні, тобто на: збереження природного середовища й етнокультурних традицій (обряди, звичаї, народні ремесла, вівчарство на карпатських полонинах, унікальна народна архітектура, гірські замки, гірськолижні курорти, мережа природно-заповідних територій) [14].

Висновки. На шляху становлення та розвитку сільського зеленого туризму в Україні зроблено чимало. Варто зазначити, що в державі діє Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в державі, створена в 1996 році. Основною метою її діяльності є популяризація відпочинку в українському селі, сприяння розвитку сільської інфраструктури та самозайнятості сільського населення, збереження культурної спадщини й навколишнього середовища.

Зважаючи на сучасний стан економіки України, збільшення попиту на відпочинок у природному середовищі, а також ураховуючи необхідність формування сучасного ринку пропозицій відпочинку в сільській місцевості, своєчасною має бути підтримка з боку держави шляхом створення спрощеного доступу сільського населення до діяльності в цій сфері, надання йому відповідних преференцій, у тому числі й податкових.

Вирішення проблем повинно відбуватись як на державному рівні, так і на рівні органів місцевого самоврядування, необхідно спільними зусиллями державних органів та громадських організацій забезпечити стабільний та успішний розвиток села, що сприятиме підвищенню ступеня добробуту населення України, її іміджу на міжнародному рівні.

1. Гоцусенко Н. Зелений пояс Київщини / Н. Гоцусенко // Дзеркало тижня. – 2008. – № 21.
2. Філіпенко І. Зелене світло – “зеленим” садибам. (Сільський туризм допоможе боротися з бідністю на селі) / І. Філіпенко // День. – 2008. – № 66.
3. Гальцова І. Зелений туризм: недоліки існуючого законодавства [Електронний ресурс] / Гальцова І. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua>.
4. Биркович В. І. Державне регулювання сфери туризму на регіональному рівні : дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 “Механізм державного управління” / В. І. Биркович ; Гуманіт. ун-т “Запорізький інститут державного та муніципального управління”. – Запоріжжя, 2007. – 216 с.
5. Рутинський М. Й. Сучасний стан та напрямки розбудови курортно-рекреаційної інфраструктури Івано-Франківщини [Електронний ресурс] / Рутинський М. Й. – Режим доступу : <http://tourlib.net/stattiukr/rutynsk.htm>.
6. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pustyshek.net/trips-and-rest/sslskiy-zeleniy-turizm-proritet-rozvitku-turisti-galuz-ukrayini.html>.
7. Сільський туризм: що це таке? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bucoda.cv.ua>.
8. Богданова Ж. А. Поняття та види туристичної діяльності в Україні / Ж. А. Богданова // Вісник ЖДТУ. Економічні науки: економіка, організація і управління підприємством. – 2009. – № 4 (50). – С. 194–197.
9. Закон України “Про туризм” від 18.11.2003 № 1282-IV.
10. Булах Т. М. Сільський туризм як перспективний напрям для соціально-економічного розвитку села / Т. М. Булах // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 11. – С. 143–147.
11. Медлік С. Зелений туризм [Електронний ресурс] / Медлік С. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org>.

12. Шахраюк-Онофрей С. І. Сільський зелений туризм як інструмент ефективного розвитку сільських територій прикордонних регіонів / С. І. Шахраюк-Онофрей // Науково-теоретичний журнал Дніпропетровської державної фінансової академії. – 2011. – № 2 (26). – С. 43–50.
13. Рутинський М. Й. Зелений туризм / М. Й. Рутинський, Ю. В. Зінко. – К. : Знання, 2008. – 271 с.
14. Європейський досвід організації сільського туризму. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.greentour.com.ua>.

Рецензенти:

Костирко І.Г. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Львівського національного аграрного університету;

Корчинський І.О. – кандидат економічних наук, виконуючий обов'язки доцента, завідувач кафедри економічної теорії Львівського національного аграрного університету.

УДК 336.131: 338.124

ББК 65.261

Фучеджи В.І.

**SWOT-АНАЛІЗ ЯК ІНСТРУМЕНТ АНТИКРИЗОВОГО
ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ**

Одеський національний економічний університет,
Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України,
кафедра фінансового менеджменту
та фондового ринку,
65082, м. Одеса, вул. Пушкінська, 26,
тел.: 7224159,
e-mail: fmfr@oseu.edu.ua

Анотація. Стаття спрямована на розкриття сутності, застосування SWOT-аналізу як інструмента антикризового фінансового управління підприємством і порядку його проведення. Надано характеристику матриці SWOT-аналізу. Відзначено етапи, за допомогою яких проводиться повноцінний та якісний SWOT-аналіз.

Ключові слова: інструмент антикризового фінансового управління підприємством, SWOT-аналіз, сильні та слабкі сторони підприємства, можливості й загрози, етапи проведення SWOT-аналізу.

Annotation. Article aimed at disclosure of the nature, application of SWOT-analysis as a tool finansvoho crisis management and order his conduct. Provide a description of the matrix SWOT-analysis. Describe the stages through which conducted a full and qualitative SWOT-analysis.

Key words: tools of financial crisis management, SWOT-analysis, strengths and weaknesses of the company, opportunities and threats, stages of SWOT-analysis.

Вступ. У складних соціально-економічних умовах господарювання підприємств виникають чинники зовнішнього та внутрішнього характеру, які дестабілізують їх виробничу діяльність. У цих умовах актуальним є раціональне управління фінансовою діяльністю підприємства. У зв'язку із цим, серед великого кола інструментів антикризового фінансового управління, які використовуються під час аналізу підприємства, до кризової ситуації та стрес-стійкості доцільно віднести SWOT-аналіз. У сучасній господарській практиці цей метод є одним із найбільш популярних якісних методів проведення аналізу. За допомогою SWOT-аналізу підприємство при дослідженні факторів внутрішнього та зовнішнього середовища фінансово-господарської діяльності може виявляти й оцінювати, а також контролювати можливості, свою діяльність з метою зменшення загроз.

SWOT-аналіз почав застосовуватися ще в 60-х роках, але й сьогодні він широко використовується для оцінки зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на під-